

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ
І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ
КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА на тему: РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО
МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ «ЩОДЕННІ 5» У КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ НОВАЦІЙ**

Студентки 2 курсу МАП групи
Освітньої програми Початкова освіта
Дошкільна освіта
Спеціальності 013 Початкова освіта.
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістра
Левчук Дар'ї Русланівни

Науковий керівник:
Комарівська Надія Олегівна, кандидат
філологічних наук,
доцент кафедри початкової освіти

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1.1. Дефінітивний аналіз основних понять дослідження.....	11
1.2. Історико-педагогічний аналіз проблеми розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку в Україні	18
1.3. Огляд європейських освітніх новацій у розвитку мовленнєвої компетентності школярів.....	26
1.4. «Щоденні 5» як засіб розвитку мовної особистості молодшого школяра.....	32
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
2.1. Діагностика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів.....	38
2.2. Огляд творчого досвіду вчителів початкових класів щодо використання інтерактивних технологій на уроках мовного циклу в початковій школі.....	45
2.3. Дослідницько-експериментальна робота з впровадження технології «Щоденні 5» в освітній процес учнів початкової школи	53
2.4. Методичні рекомендації щодо впровадження та використання «Щоденні 5» для розвитку зв'язного мовлення молодших школярів.....	68
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
ДОДАТКИ	94
ВСТУП	

Актуальність дослідження. Сучасний стан та розбудова освітньої сфери, зокрема в умовах війни, має на меті привернення особливої уваги до питання щодо вирішення проблеми розвитку мовлення усіх верств населення, у тому числі учнів початкової школи. Цифрове сьогодення постає чималим опором для подолання труднощів у розвитку мовлення молодших школярів. Нині розвиток мовленнєвих навичок здобувачів освіти у великій мірі належить початковій ланці освіти та загалом навчальному закладу [44].

Слід згадати, що на теперішній час, одним із основних завдань НУШ залишається формування основних компетентностей, які було визначено як «ключові компетентності для навчання впродовж життя згідно з рекомендаціями 2018/0008 (NLE) Європейського Парламенту та Ради (ЄС)» [17].

У Державному стандарті початкової освіти зазначено: «Метою вивчення української мови та літератури, мов та літератур відповідних корінних народів і національних меншин є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей» [14]. Можемо зробити висновок, що мовна компетентність у початковій школі розглядається як ключова.

Як ми зазначили, вивчення мови та розвиток мовленнєвої компетентності займає чільне місце в освітньому просторі. Після того, як учень досягне значних успіхів у засвоєнні української мови та розвиватиме мовну компетентність, у нього не виникатиме проблем із засвоєнням

інформації, пошуком необхідного матеріалу, комунікуванням, знаходженням спільної мови з іншими людьми, він навчиться чітко виражати свої думки та судження, буде мати можливість аналізувати та систематизувати інформацію з інших навчальних предметів протягом усього навчання в школі.

Різноманітні аспекти формування мовленнєвої діяльності учнів початкової школи було розглянуто як вітчизняними, (О. Петрик, М. Пентилюк, С. Смілянець та інші) так і зарубіжними дослідниками (Дж. Міллер, А. Дістерверг, Я. Корчак та інші). Велику увагу розвитку мовлення здобувачів початкової освіти приділяли В. Бадер, Л. Варзацька, М. Вашуленко та ін.); праці А. Богуш, Н. Гавриш, М. Пентилюк дають зрозуміти основні закономірності розвитку мовлення. Комунікативний підхід як метод у вивченні української мови, що дозволяє не боятись вільно говорити, вивчали Л. Скуратівський, В. Мельничайко, М. Пентилюк та ін., розуміння монологічної й діалогічної форм мовленнєвого висловлювання було представлено в працях Р. Кучинського, Л. Щерби та ін.

Актуальним питанням наразі є впровадження інноваційних технологій навчання української мови, що мають позитивний вплив на формування мовленнєвої компетентності молодшого школяра, яке вивчають сучасні науковці (Я. Кодлюк, І. Осадченко, М. Вашуленко та ін.).

Культуру мовлення як невід'ємну складову ключових компетентностей сучасного школяра та педагога вивчали Н. Лазаренко, Н. Комарівська, В. Пасинок, Т. Гончар. Традиції та інновації, впровадження технологій під час формування мовної особистості школяра вивчали І. Лапшина, Л. Любчак та ін.

Молодший шкільний вік є сприятливим для розвитку мовної особистості, і саме школа бере активну участь у формуванні письмових та читацьких навичок, крім того слугує рушієм для розвитку навичок комунікації в освітньому просторі та в повсякденні.

Акцент дещо змінюється із простого розвитку навички читання до стимулювання учнівського інтересу до читання, удосконалення навичок критичного мислення під час читання, а також підготовка молодших школярів до самостійного вибору та усвідомлення власного вибору. Доцільним та ефективним способом розвитку мовлення учнів початкової школи вважається впровадження в навчальний процес різноманітних інноваційних технологій. Міністерство освіти і науки України разом з платформою EdEra запропонували одну з таких інноваційних методик, методичні рекомендації якої сприяють розвитку зацікавлення дітей у вивченні рідної мови. Дана технологія під назвою «Щоденні 5» або «Daily 5».

Проте, як засвідчили наші дослідження, більшість вчителів прикладають зусилля до вироблення читацьких навичок та навичок письма, відтак, розвиток зв'язного мовлення відступає на порядок нижче. Саме це й зумовило вибір теми нашого дослідження і його актуальність.

Об'єктом дослідження – процес розвитку зв'язного мовлення учнів початкової школи під час навчання.

Предмет дослідження – особливості розвитку зв'язного мовлення молодших школярів засобами технології «Щоденні 5».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити різноманітні форми роботи з розвитку мовлення учнів початкової школи задля покращення їх зв'язного мовлення.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Обґрунтувати суть проблеми розвитку зв'язного мовлення молодших школярів у психолого-педагогічних дослідженнях.
2. Здійснити огляд європейських освітніх новацій у розвитку мовленнєвої компетентності молодших школярів.

3. Визначити та експериментально перевірити методику розвитку мовлення учнів у шкільній практиці початкової школи.

4. Охарактеризувати особливості організації розвитку зв'язного мовлення учнів під час навчання в системі роботи сучасної початкової школи.

5. Здійснити дослідницько-експериментальну роботу з впровадження технології «Щоденні 5» в освітній процес початкової школи.

6. Сформулювати методичні рекомендації вчителям щодо впровадження та використання «Щоденні 5» для розвитку зв'язного мовлення молодших школярів.

Гіпотеза дослідження: якщо уроки української мови та читання будуть урізноманітнені, зокрема, з використанням стратегії «Щоденні 5», то це матиме позитивний результат з розвитку зв'язного писемного та усного мовлення молодших школярів, самостійності учнів. Для цього слід дотримуватись наступних умов: впроваджувати завдання, що спрямовані саме на розвиток зв'язного писемного та усного мовлення; пам'ятати, що учитель є прикладом для наслідування мовної особистості; ініціювати застосування педагогічної технології «Щоденні 5» як один із ключових засобів розвитку мовлення молодших школярів; педагогічна стратегія «Щоденні 5» має впроваджуватися планомірно та систематично. Нами були використані такі **методи дослідження:**

1) теоретичні – вивчення й аналіз нормативних документів, психологопедагогічної й методичної літератури з проблеми дослідження, розкриття сутності базових понять з досліджуваної проблеми.

2) емпіричні – діагностичні (використання розвивальних вправ, визначення рівня розвитку зв'язного мовлення учнями початкових класів, вивчення продуктів діяльності школярів, цілеспрямоване спостереження за мовною діяльністю дітей).

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась протягом 2022-2023 навчального року на базі 2-А та 2Б класів Вапнярського ліцею №1.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: обґрунтовано теоретико-методичні засади розвитку мовлення учнів початкових класів із застосуванням технології «Щоденні 5» в контексті євроінтеграції; виокремлено та обґрунтовано форми та методи формування зв'язного мовлення учнів сучасної початкової школи; здійснено апробацію системи роботи із розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів із застосуванням технології «Щоденні 5» із урахуванням вимог сучасної парадигми освіти та сформульовано методичні рекомендації учителям щодо її впровадження в освітній процес.

Практичне значення дослідження. Розроблені методичні матеріали з розвитку зв'язного мовлення учнів початкової школи на уроках української мови можуть бути використані вчителями початкових класів, а також студентами під час проходження педагогічної практики в школі.

Апробація основних положень дослідження відбувалось у процесі експериментальної роботи в школі, шляхом участі в науково-практичних конференціях:

□ Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Студентська молодь у науці», Хмельницький, 16 травня 2023 р. (Тема виступу: «Казкотерапія як нетрадиційний метод у роботі з розвитку зв'язного мовлення молодших школярів»);

□ VII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти, 29 березня 2023 р., м. Вінниця (Тема виступу:

«Розвиток зв'язного мовлення як складової формування soft skills молодших школярів»);

□ XX Міжуніверситетська студентська науково-практична конференція «Актуальні питання культури мовлення», 21 лютого 2023 р., м. Вінниця (Тема виступу: «Казка як засіб розвитку зв'язного мовлення молодших школярів»);

□ IV Міжнародна науково-практична конференція «Модернізація системи освіти в гірських регіонах: національний і глобальний виміри», 22 листопада 2022 р., м. Івано-Франківськ (Тема виступу: Досвід використання інтерактивних технологій на уроках мовного циклу в умовах інтеграції до європейського освітнього простору»);

□ Всеукраїнська студентська науково-практична інтернет-конференція «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи», 27 жовтня 2022 р., м. Вінниця (Тема виступу: Особливості використання інтерактивної технології «Щоденні 5» на уроках мовного циклу в початковій школі);

□ Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Студентська молодь у науці», 12 травня 2022 р, м. Хмельницький (Тема виступу: «Щоденні 5» як засіб формування читацької компетентності молодших школярів»).

За матеріалами дослідження опубліковано статті:

1. Левчук Дар'я, Комарівська Надія. Розвиток зв'язного мовлення як складової формування soft skills молодших школярів. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.). Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 12. С. 366368.

2. Левчук Дар'я, Комарівська Надія. Казка як засіб розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. *Студентська молодь у науці: збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 16 травня 2023 р.).

Хмельницький, 2023. Вип. 4 С. 215-218.

3. Левчук Дар'я, Комарівська Надія. Особливості використання інтерактивної технології «Щоденні 5» на уроках мовного циклу в початковій школі. *Розвиток особистості Молодшого школяра: Сучасні реалії та перспективи: збірник матеріалів Науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів* (м. Вінниця, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 27 жовтня 2022 р.), 2022 р. Вип.7, С.127129.

4. Левчук Дар'я. «Щоденні 5» як засіб формування читацької компетентності молодших школярів. *Студентська молодь у науці: збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 12 травня 2022 р.).

Хмельницький, 2022. Вип. С. 78-81.

5. Левчук Дар'я, Петелько Віталіна, Комарівська Надія. Психологопедагогічні передумови роботи з формування мовленнєвої поведінки молодших школярів. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 4-5 лютого 2022 р.). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2022. С.35-39.

6. Левчук Дар'я, Петелько Віталіна. Особливості формування мовленнєвого спілкування в молодших школярів. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими*

освітніми потребами: збірник матеріалів V Всеукраїнської науковопрактичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені

Михайла Коцюбинського, 17-18 листопада 2021 р.) / за заг. ред. О.П. Демченко. Вінниця, 2021. Вип. 4. С.497-498.

7. Левчук Дар'я, Петелько Віталіна. Роль народної педагогіки у формуванні мовленнєвого етикету молодших школярів. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів V Всеукраїнської науковопрактичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені*

Михайла Коцюбинського, 17-18 листопада 2021 р.) / за заг. ред. О.П. Демченко. Вінниця, 2021. Вип. 4. С.552-556.

8. Левчук Дар'я, Хутченко Діана. Театралізована діяльність як засіб розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів V Всеукраїнської науковопрактичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені*

Михайла Коцюбинського, 17-18 листопада 2021 р.) / за заг. ред. О.П. Демченко. Вінниця, 2021. Вип. 4. С.304-307.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг сторінок – 131.

ВИСНОВКИ

У ході вивчення сучасної вітчизняної та зарубіжної науково-методичної літератури з теми кваліфікаційного дослідження було розглянуто тлумачення основних понять, серед яких були виокремлені «зв'язне мовлення», «мовлення», «розвиток мовлення», «мовленнєві навички», «Щоденні 5». Аналіз літературних джерел засвідчив існування різноманітних суджень, думок різних науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних щодо тлумачення поданих понять, які було нами представлено.

Здійснений теоретичний аналіз досліджень з проблеми розвитку зв'язного мовлення молодших школярів засвідчив необхідність впровадження у шкільну практику інноваційних та інтерактивних технологій. Досліджено, що саме реформація системи вітчизняної початкової освіти, зміна її орієнтирів, активна цифровізація, недостатня комунікативна спрямованість навчального процесу істотно впливають на мовлення сучасного школяра, тим самим, зумовлюючи, концентрацію уваги над проблемою мовленнєвого розвитку здобувачів освіти.

Опрацьована вітчизняна література засвідчила, що проблема розвитку зв'язного мовлення була завжди актуальною. Зокрема, педагогічний досвід В. Сухомлинського дав нам можливість визначити шляхи розвитку мовлення в природному середовищі, так як значна частина його праць була присвячена саме урокам в природі.

Аналіз сучасних нормативних документів свідчить про те, що проблема розвитку зв'язного мовлення є однією із провідних в сучасній системі освіти. Перш за все це висвітлено в Державному стандарті початкової освіти. Крім того, указано вимоги до навчального процесу, які передбачають використання інноваційних та інтерактивних методів розвитку зв'язного мовлення. Але, як

показує досвід, з ряду різноманітних обставин, чи то недостатня матеріальнотехнічна база, чи відсутність мотивації та заохочення до вдосконалення уроків, вчителі початкових класів нечасто використовують різні технології, які суттєво можуть впливати на розвиток мовлення учнів.

У ході проведеного аналізу зарубіжної літератури, було встановлено особливості навчального процесу, його спрямування на розвиток комунікативних навичок молодших школярів, основні напрямки роботи над проблемою мовлення учнів. Було з'ясовано, що освітня система планомірно та систематично працює над розвитком мовлення і окреслює його як один із визначальних напрямів формування компетентної особистості. На доказ цього є створення Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, який є помічником для усіх ланок освіти в європейських школах.

У школах Європи спостерігається часте явище, як порушення мовлення молодших школярів. Саме тому освітні системи зарубіжних країн відшукують та активно впроваджують у навчання учнів різноманітні методи, прийоми та технології.

Для того, аби з'ясувати, яким чином відбувається розвиток мовлення учнів початкової школи, ми вивчали особливості впровадження інноваційних технологій в освітній процес, що сприятимуть покращенню зв'язного мовлення молодших школярів, а саме досвід шкіл Польщі, Італії та Німеччини.

Аналіз зарубіжної літератури допоміг з'ясувати, які існують європейські освітні новації та можливості їх започаткування в українській освітній парадигмі. З'ясовано, які ж методи та технології найчастіше використовують для удосконалення зв'язного мовлення. Порівняльний аналіз підходів, що спрямовані на розвиток мовлення здобувачів освіти, показав, що українська система освіти активно впроваджує європейський досвід.

Здійснено теоретичний аналіз методичної системи «Щоденні 5», що представляє собою впровадження п'яти видів діяльності, які потребують щоденного застосування для формування мовленнєвої компетентності: «Читання для себе», «Читання для когось», «Слухання», «Письмо для себе», «Робота із словами». Описано умови впровадження кожного із етапів та їх особливості, а також компоненти, використання яких будуть сприяти ефективності у розвитку мовлення учнів початкової школи.

Окреслено завдання методичної системи та ключові компоненти, які роблять цю технологію успішною. Обґрунтовано доцільність впровадження даної системи в освітній процес розвитку зв'язного мовлення здобувачів першого ступеня освіти. Висловлено власний погляд на ефективність використання «Щоденні 5» у повсякденній діяльності учнів.

Науково-теоретичне опрацювання проблеми розвитку зв'язного мовлення, аналіз науково-методичної літератури дав можливість визначити різні підходи до тлумачення ключових понять дослідження, визначення особливостей системи мовної освіти в європейських школах та проведене нами дослідження і його результати дали можливість підтвердити актуальність обраної теми для дослідження.

У зв'язку із зацікавленістю розвитку мовленнєвої компетентності школярів, зв'язного мовлення виникла потреба в проведенні експериментального дослідження та у вдосконаленні системи навчання української мови та читання з молодшими школярами. Також було висвітлено ключові аспекти, які є рушійною силою для вдосконалення навичок мовлення, серед них:

1. Обмежений словниковий запас.
2. Труднощі у взаємодії.
3. Розлади або порушення мовлення.

4. Низький рівень культури мовлення.
5. Обмеженість у використанні сучасних засобів удосконалення уроків української мови та читання.
6. Негативний вплив медіа-простору.

Теоретичне опрацювання розглянутої нами проблеми розвитку зв'язного мовлення та удосконалення навичок мовлення різноманітними технологіями дало нам підстави для проведення педагогічного експерименту, який складався із трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного.

Мета проведення експериментального дослідження полягала в розробці системи завдань, які б сприяли розвитку мовлення школярів та обґрунтування ефективності впровадження методичної системи «Щоденні 5» в навчальний процес.

Було проведено констатувальний етап експерименту, який дав змогу з'ясувати, який наявний рівень розвитку зв'язного мовлення учнів 2-х класів. Для цього нами були розроблена система завдань та рівні з критеріями оцінювання цих завдань.

Результати проведеного першого етапу дослідження підтвердили необхідність проведення формувального етапу, оскільки в ЕГ переважав низький рівень сформованості навичок мовлення після виконання запропонованих завдань. Учням важко будувати речення без похибок, розповіді супроводжуються короткими реченнями, побудовані речення найчастіше шаблонні, школярам важко почати розповідь без допомоги вчителя, діти мають невеликий словниковий запас, виникають труднощі при поясненні слів, мовлення бідне.

У результаті діагностичного дослідження за всіма завданнями нами було виокремлено три рівні розвитку зв'язного мовлення учнів других класів в КГ та ЕГ. В КГ ми отримали такі результати: високий рівень мають 31% учнів за

середнім показником, більша частина оволоділа середнім рівнем – 48% та низький рівень – 22%. В ЕГ переважає середній рівень із показником 40%, на другому місці низький рівень – 38%, що на 16% більше від КГ. Високим рівнем оволоділи лише 23%. З огляду на отримані результати, ми вирішили здійснити формувальний експеримент в 2-Б клас (ЕГ), оскільки в цьому класі переважав низький рівень.

Перед проведенням другого етапу дослідження ми провели опитування для вчителів початкових класів, з метою вивчення проблеми використання інноваційних та інтерактивних технологій на уроках української мови та читання для розвитку мовленнєвої компетентності молодших школярів на базі Вапнярського ліцею №1. У межах даного опитування на платформі «Googleформи» ми з'ясували відповіді на такі питання: Чи використовують вчителі різноманітні технології? Які саме? Чи вважають вони за доцільне використовувати технології для розвитку зв'язного мовлення? Чи знайомі із технологією «Щоденні 5» та які переваги і недоліки її можуть вказати? Чи було б цікаво детальніше познайомитись із технологією «Щоденні5»?

З огляду на відповіді вчителів, нам було зрозуміло, що більшість учителів намагаються впроваджувати в свою роботу інноваційні та інтерактивні технології, проте не у всіх є бажання, мотивація, матеріальнотехнічне забезпечення та достатня обізнаність у впровадженні технологій.

Формувальний етап дослідження передбачав впровадження розробленої системи вправ та завдань на основі технології «Щоденні 5», які сприяли розвитку зв'язного мовлення. Протягом тривалого часу з учнями експериментального класу використовували розроблені завдання.

Щоб перевірити чи дійсна гіпотеза, сформульована нами на початку дослідження, була необхідність у проведенні контрольного етапу експериментальної роботи.

Ефективність проведеного нами формувального етапу підтверджено експериментально. За результатами контрольного зрізу було засвідчено в ЕГ зміни в показниках на різних рівнях. Показники високого рівня зросли на 22%, середній рівень виявився без змін 40%, також суттєвих змін зазнав низький рівень – знизився на 23%. В учнів КГ теж відбулися зміни. Низький рівень зріс на 2%, середній рівень зменшився на 7% та високий рівень підвищився на 4%. Таким чином, порівнюючи результати в ЕГ та КГ бачимо, що суттєвий приріст в показниках спостерігається в експериментальній групі. Тенденція до позитивної динаміки, свідчить про те, що висвітлена нами гіпотеза є підтвердженою, що є важливим аргументом щодо ефективності впровадження технології «Щоденні 5» для розвитку зв'язного мовлення.

У зв'язку із зацікавленістю педагогів даною проблемою ми сформулювали методичні рекомендації, у яких пропонуємо можливі варіанти використання окремих елементів ротаційної моделі, завдання та вправи, які вже були апробовані у власній педагогічній діяльності та виявилися ефективними для розвитку зв'язного мовлення здобувачів початкової освіти.

Отже, мету роботи досягнуто, а гіпотеза експериментально підтверджена. Проведене нами дослідження не вичерпує усіх аспектів розв'язання розглянутої проблеми, яка пов'язана із розвитком зв'язного мовлення молодших школярів. Перспективу наукового пошуку ми вбачаємо у розробці взаємопов'язаного підходу до формування і розвитку мовленнєвої та комунікативної компетентностей учнів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімова Г.О. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації: навч. метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 104 с.
2. Білодід І. К. Словник української мови / І. К. Білодід, А. А. Бурячок, П. П. Доценко. Київ: Наук. думка, 1973. 840 с.
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Розвиток мовлення дітей п'ятого року життя. Київ: Генеза, 2017. 184 с.
4. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Дидактико-методичні засади сучасного уроку української мови у школі. *Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка*. Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2017. Вип. 1. С. 81-89.
5. Вашуленко М. С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання. *Початкова школа*. 2001. №5. С. 11-14.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728с.
7. Вовкотруб Р. П. Робота над розвитком мовлення першокласників. *Початкова школа*. 2019. № 11. С. 12-13.
8. Вторнікова Ю. С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. *Витоки педагогічної майстерності* : зб. наук. праць. Полтава, 2011. С. 88-94.
9. Галата С. «Щоденні 5». *Освіта України*. 2017. січень (№ 3). С. 6.
10. Голюк О. А. Родюк. Н. Ю. Особливості методичних аспектів у формуванні читацької культури учнів початкової школи за допомогою інноваційних технологій. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 25. Т. 1. 2020. С.100103.

11. Гончар Т. І. Комунікативна культура в контексті психологічних теорій особистості. *Вісник книжкової палати*. 2003. №5. С. 42-44.
12. Грибачова М. І. Скрайбінг – сучасний засіб візуалізації мислення учнів. *Учитель початкової школи*. 2017. №1. С. 24-27.
13. Державна національна програма «Освіта» Україна ХХІ століття. Київ: Райдуга. 1994. 61 с.
14. Державний стандарт початкової освіти.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 28.11.2022).
15. Джежелей О. В. Практична методика розвитку мовлення молодших школярів. Київ: Шкільний світ, 2007 р. 123 с.
16. Дика Н. М. Поняття культури мовлення учнів. *Дивослово*. 2002. №2.
С.50-52.
17. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти.
URL:
http://www.khotivnvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf
(дата звернення: 19.02.2023).
18. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38-39. С. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text>
(дата звернення: 03.11.2022).
19. Застосування педагогічної технології «Щоденні 5» у роботі над текстом у початковій школі (1–2 класи) : навч.метод. посіб. / уклад. Н. Тіхонова. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. 100 с.
20. Кіт Г.Г. Творча особистість учителя в педагогічній системі

В.О.Сухомлинського. Актуальні проблеми вивчення педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського: зб. наук. праць / За ред. Тарасенко Г. С., Поясик О. І. та ін. Івано-Франківськ: НАІР, 2013. С. 134-141.

21. Кодлюк Я. П. Дидактична система О. Я. Савченко / упорядн.: Я. П. Кодлюк, Т. Я. Довга, Л. М. Заліток, О. С. Покусова; за ред. Я. П. Кодлюк. Київ: Богданова А. М.. 2012. С. 224-235.

22. Комарівська Н. О. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Вип. 43 / Редкол.: В.І.Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. С. 43-47.

23. Комарівська Н. О., Колеснік К. А., Шикиринська О. В., Олійник Н.А. Психолого-дидактичні основи роботи в парі молодших школярів у процесі опанування української мови. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 68. С. 68-76.

24. Концепція мовної освіти 12-річної школи. *Дивослово*. 2002. №8. С. 58-62.

25. Концепція «Нова українська школа». Інформаційний збірник МОН України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf> (дата звернення: 14.04.2023).

26. Короткий тлумачний *словник лінгвістичних термінів* / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.

27. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий центр «Академія», 2001. 368 с.
28. Крайнова Ж. Формування комунікативної компетентності молодших школярів на заняттях з рідної мови. *Початкова школа*. 2003. №11. С.24-25
29. Кривоніс М. Л. Ейдетика як засіб підготовки дитини до школи. Харків: Ранок, 2012. 160 с.
30. Лаенз Дж. Система професійної підготовки вчителів у Канаді. *Освіта і управління*. 2007. Т.1. С. 163-169.
31. Лазаренко Н. І. Культура мовлення викладача як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Філологія (мовознавство), 2016. Вип. 23. С. 36-42.
32. Лапшина І. М., Любчак Л. В. Використання технології колективного ігрового спілкування у процесі формування діалогової компетентності учнів початкової школи. *Суспільство. Інтеграція. Освіта: Матеріали міжнародної наукової конференції*, 2019. №2. С.267-279.
33. Левчук Д. Р. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів засобами технології «Щоденні п'ять»: дип. роб. Вінниця. ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2022. 87 с.
34. Левчук Д. Р., Комарівська Н. О. Розвиток зв'язного мовлення як складової формування soft skills молодших школярів. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла

Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.). Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 12. С. 366-368.).

35. Лещенко Г. В. Комунікативно-діяльнісний підхід до проведення уроків розвитку зв'язного мовлення. *Початкова школа*. 2003. №12. С. 5.

36. Лещенко О. М. Методика навчання рідної мови і грамоти. Київ: Вища школа, 2008. 373 с.

37. Лобчук О. Г. Напрями роботи з розвитку умінь мовленнєвої діяльності у молодших школярів. *Початкова школа*. 2017. №1. С.9-14.

38. Марина Пристінська Вступ. Щоденні 5. Щоденні 3. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fWq8QXpe8zQ> (дата звернення: 03.03.2023).

39. Мельник Л. В. Формування мовленнєвої культури молодших школярів як актуальне завдання початкової освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, 2017. № 4 (309). С. 64-68.

40. Мельничайко О. І., Лисняк Н. І. Уроки української мови у 3 класі. Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. 272 с.

41. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підруч. для студ. філол. ф-тів ун-тів / ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2009. 400 с.

42. Наумчук М. М. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів. Тернопіль: Навчальна книга, 2001 р. 136 с.

43. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

44. Наконечна А. О. Зв'язне мовлення як поняття і ресурс суб'єктсуб'єктної взаємодії в освітньому середовищі початкової школи. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи* : матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 18 квіт. 2019 р. Сер.

Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць / за наук. ред. Г. О. Васьківської.
Київ:

Фенікс, 2019. С. 103-106.

45. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення: навч. посібник. Київ.
Центр учбової літератури. 2012. 184 с.

46. Пентилюк М. І. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах/ за ред.: М.І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2009. 400с.

47. Петрик О. В. Розвиток і удосконалення мовленнєвої діяльності молодших школярів: уроки розвитку зв'язного мовлення, корекційно-розвивальні заняття: методичний посібник. Дніпропетровськ: Гарт, 2002. 98 с. 48. Поліщук Л. Лінгводидактичні завдання розвитку зв'язного мовлення школярів на уроках української мови. *Актуальні проблеми сучасної мовної та літературної освіти в середніх навчальних закладах: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Вінниця, 16 травня 2019 р.)* / упоряд. Віннічук А. П. Вінниця: ВДПУ, 2019. С. 194-200.

49. Пономарьова К. І. Формування у молодших школярів уміння будувати зв'язні висловлювання. *Початкова школа*. 2005. №11. С.29-33.

50. Родюк Н. Ю., Голюк О. А. Шляхи ефективного формування діалогічного мовлення учнів на уроках навчання грамоти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр., 2019. № 3 (326). С. 64-74.

51. Розвиток зв'язного мовлення. 1-4 класи / Н. М. Пинда, І. В. Заїка, С. А. Макарук, Н. П. Уткіна. Київ: Видав. дім «Перше вересня», 2017. 180 с.

52. Русанівський В. М. Українська мова: Енциклопедія / В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: *Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана*, 2004. 624 с.

53. Савченко О. Я. Формування у молодших школярів загальнонавчальних комунікативних умінь і навичок. *Початкова школа*. 2014 р. № 10. С. 6-10.

54. Серета Н. В. Розвиваємо зв'язне мовлення в учнів початкових класів на уроках української мови: з досвіду роботи. *Збірник наукових праць*. 2015.

Вип. 2. С. 359-365.

55. Скуратівський Л. В. Мотив як рушійна сила пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення мови. *Дивослово*. 2005. № 2. С. 4.

56. Смілянець С. І. Комунікативна компетентність учнів. Використання інтерактивних вправ для формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Початкова освіта*. 2017. № 9. С. 14-29.

57. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям: у 5 т. / за ред. О. Г. Дзевєрін. Київ: Радянська школа, 1976. Т 3. 668 с.

58. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ: Світич, 2019. 366 с.

59. Трофіменко В. І. Робота над розвитком зв'язного мовлення учнів – важлива складова комунікативної компетентності. *Початкова школа*. 2019. №7. С. 28-30.

60. Трунова В.А. Лінгвістичні основи формування мовленнєвих умінь.

Початкова школа. 1995. №2. С. 14-18.

61. *Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів*

загальної середньої освіти: у 2 Ч. Ч.2. Київ: Світич, 2019. 128 с.

62. Хомич О.О. Особливості навчання учнів початкових шкіл Канади. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 460-465.

63. Хорошковська О. Н. Формування умінь мовленнєвої діяльності (аудіювання й говоріння) в учнів початкових класів на уроках української мови як державної. *Початкова школа*. 2011. № 12. С. 12-16.

64. Шабуніна В. В. Засоби діалогічної організації науково-навчальних текстів технічної галузі в сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.

65. Шелехова Г. Т. Формування мовної особистості як умова мовленнєвого розвитку учнів основної школи на уроках української мови.

Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2013. С. 543-552.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2013_2013_72 (дата звернення: 16.01.2023)

66. III серпневий інтернет-марафон «Сучасні методи розвитку мовлення і навчання читанню в початковій школі» Марина Пристінська – заступник директора НБК «Новопечерська школа» URL: <http://www.edustartup.com.ua/>.

(дата звернення: 18.11.2023).

67. Alexander R. *Culture and Pedagogy: international comparisons in primary education*. Oxford. Blackwell. 2001.

68. Balejko A. *Uczymy się ojczystej mowy*. Białystok. Wyd. Logopedyczne. 1994.

69. Bartkowska T. *Rozwój wymowy dziecka przedszkolnego*. Warszawa. PZWS. 1968.

70. Bornstein M.H., Hahn C.-S., Haynes O.M. Specific and general language performance across early childhood: Stability and gender considerations. *First*

Language. 2004. №24 (72, Pt3). P. 267-304.

71. Bornstein M.H., Hendricks C. Basic Language Comprehension and Production in Greater than 100,000 Young Children from Sixteen Developing Nations. *Journal of Child Language*. 2012. № 39(4). P. 899-918.

72. Boushey G., Moser, J. *The Daily 5: Fostering literacy independence in the elementary grades* (2nd ed). Stenhouse. 2014.
73. Buchan. J. *Effective Strategies for Teaching and Learning Independence in Literacy The Daily 5 Literacy Structure*. 2016. 21 p.
74. Fisher D., Frey N., Nelson J. It's all about the talk. *Kappan*. 2013. № 94(6). p. 8-13.
75. Francesco P. *Sviluppare l'abilità del parlato negli studenti della Scuola Primaria*. URL: <https://raffaelloscuola.it/approfondimenti/sviluppare-l-abilita-del-parlato-negli-studenti-della-scuola-primaria> (дата звернення: 08.02.2023)
76. Haid A. *Kinder lernen sprechen* URL: <https://www.schule-dervielfalt.at/wp-content/uploads/2016/10/Kindlicher-Spracherwerb.pdf> (дата звернення: 04.02.2023)
77. Hoff E. *Language development*. Belmont. *Wadsworth Cengage Learning*. 2009.
78. Smółka L. *Kompetencja komunikacyjna dzieci sześćo-siedmioletnich*. Kraków. *Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej*. 2004. № 41(2). 407 p.
79. Saccardo D. *La politica linguistica nella scuola italiana. Le lingue in Italia, le lingue in Europa: dove siamo, dove andiamo* / a cura di Carlos A. Melero Rodríguez. pp. 21-30.
80. *The CAFÉ book: engaging all students in daily literacy assessment and instruction*/Gail Boushey and Joan Moser. URL: <https://www.thedailycafe.com/cafe> (дата звернення: 15.12.2023).
81. Wasylewicz, M., Lenart, A. *Poziom rozwoju mowy czynnej i biernej dzieci w wieku wczesnoszkolnym*. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*. 2021. № 34(2), P. 9-27.